

Tijdschrift
voor
Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXIV

Nr 5/6 - 1974

Redactie : MOORS E. Oude Antwerpse baan, 161 MECHELEN

Bijdrage : Beschermend lid : 375 fr.

Lid : 250 fr.

te storten aan

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, 1200 Brussel of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

**DE COMMEMORATIVE STUKKEN GESLAGEN TE
ALEXANDRIE VAN 330 TOT 340 N. CHR.**

De stukken die we in dit artikel zullen behandelen, behoren tot de types Constantinopolis en Urbs Roma. Deze beide types werden sinds omstreeks 330 geslagen in de meeste Romeinse muntplaatsen, met uitzondering van Sirmium, Ticinum en Londinum, tot ongeveer 346.

Het eerste type draagt op de voorzijde de gehelmde en geharnaste buste van Constantinopolis naar links, een staf houdend en met de tekst CONSTAN/TINOPOLIS. Op de keerzijde staat de gevleugelde Victoria naar links, leunend op een schild, een staf houdend en met de rechter voet staande op de boeg van een schip.

Het tweede type heeft op de voorzijde de gehelmde en geharnaste buste van Roma, met de tekst VRBS/ROMA. Op de keerzijde staat de wolvin naar links, Romulus en Remus zogend ; boven de wolvin staan twee sterren in het veld. Beide types vertonen onderaan de keerzijde munttekens (voor Alexandrië is dit SMAL, gevolgd door een letter die de officina aanduidt).

In tegenstelling met verschillende andere muntplaatsen komen voor Alexandrië geen mengvormen voor, uitsluitend de twee hierboven

vermelde keerzijden werden gebruikt. Andere muntplaatsen sloegen op de keerzijde soms types die afkomstig waren van de keizerlijke reeksen (voornamelijk GLORIA EXERCITVS en VOT XX MVLT XXX).

Van 330 tot ongeveer 336 waren te Alexandrië twee officinae werkzaam, aangeduid met SMALA en SMALB. Beide officinae sloegen de twee types in de normale module van ± 17 mm diameter, dit in overeenstemming met de keizerlijke reeks uit die tijd, met de keerzijde GLORIA EXERCITVS, twee krijgers met daartussen twee veldtekens.

Rond het jaar 336 wordt het keizerlijke type veranderd, nl. GLORIA EXERCITVS, twee krijgers met daartussen één veldteken. Het aantal officinae te Alexandrië wordt daarbij opgevoerd tot vier, zodat nu ook SMAL^Γ en SMAL^Δ op de keerzijde voorkomen. Deze reeksen blijven onveranderd tot de dood van Constantinus I in 337. Voor de periode 330-337 kunnen we opmerken dat de stukken afkomstig van de eerste twee officinae (A en B) meer zullen voorkomen, daar ze munt sloegen vanaf 330, terwijl de twee andere officinae (^Γ en ^Δ) slechts begonnen te werken in 336.

Na de dood van Constantinus I werd het gewicht van de kopermunten verlaagd en krijgen we munten met een diameter van ± 15 mm. Tussen 337 en 340 volgen drie verschillende uitgiffen, steeds door de vier officinae geslagen. De eerste heeft als munttekens dezelfde als op de stukken van voor 337. De tweede heeft een punt na het officina-teken (bvb. SMALA.) en de derde uitgifte heeft in het veld de letters S R. Dat deze drie emissies tussen 337 en 340 vallen is af te leiden uit de vergelijking met de keizerlijke reeksen van Constantinus II, Constantius II en Constans (GLORIA EXERCITVS, 2 krijgers met één veldteken) en Divus Constantinus I (Constantinus I in quadriga), die allen door de vier officinae in de drie uitgiffen werden uitgebracht. De dood van Constantinus II in 340 bepaalt aldus de uiterste datum, alsook het feit dat na dat jaar van Constantius II en Constans geen emissies bekend zijn met S R in het veld.

Deze laatste reeks is ook belangrijk omdat Alexandrië de enige muntplaats was die munten met die letters heeft uitgegeven. Het is zodoende interessant dit te weten voor munten met een slechte conservatie, waarop het muntteken niet meer leesbaar is.

Het is mogelijk dat na 340 nog munten van beide types werden geslagen met ofwel het gewone muntteken ofwel met het punt na het officina-teken. Inderdaad zijn door Constantius II en Constans tussen 340 en 346 drie verschillende emissies geweest van het keizerlijke type: 1. GLORIA EXERCITVS, zoals hiervoor, maar met een andere tekst op de voorzijde; twee uitgiffen: zonder en met punt; 2. VICT AVGG, Victoria links gaande; één uitgifte zonder punt; 3. VOT XX MVLT XXX; twee uitgiffen, zonder en met punt. Deze stukken zouden echter niet te onderscheiden zijn van deze uit de periode 337-340, wat ons toch wel zou verwonderen, zodat we

wellicht 340 als laatste jaar van uitgifte voor deze types mogen beschouwen.

Als slot wil ik er wel op wijzen dat deze gegevens alleen bruikbaar zijn voor Alexandrië, met uitzondering van enkele grote lijnen. Verschillende andere muntplaatsen hebben beide types in veel complexere reeksen uitgegeven en sommigen zijn ook na de dood van Constantinus II door gegaan met het aanmunten ervan.

R. DAUWE.

DE OMLOOP VAN DE GOUDSTUKKEN UIT RIJNLAND IN DE NEDERLANDEN OMSTREEKS HET EINDE DER MIDDELEEUWEN (SLOT)

Mainz

Koenraad III (1419-1434): 1 (in goud)

Gemeenschappelijke munt met Sint Pieter, van de drie kerkelijke keurvorsten: 4

Gulik: 5

Berg: 4

Kleef: 2

RBN, 22, 1866, blz. 247-263

PSH, 10, 1863, blz. xvii.

TILBURG (Brabant)

AU

Na 1455.

Goudstukken waarvan er 12 aan een Antwerps antiqwaar en tien aan een ander verkocht werden. De rest werd hersmolten.

Vlaanderen

Jan zonder Vrees (1404-1419): 1

Filip de Goede (1419-1467): 6

Engeland

Hendrik V (1413-1422) of VI (1422-1461): 5

Keulen

Thierry II van Mörs (1414-1463): 1

Utrecht

David van Bourgondië (1455-1494): 1

Frankrijk

Hendrik VI (1422-1453): 3

RBN, 50, 1894, blz. 547.

(1) De schatten zijn in de chronologische volgorde van hun bedelving geklasseerd. In de rechter bovenhoek zal men de samenstelling ervan vinden: AU = goud; AR = zilver; AU-AR = goud en zilver.

ARSDORF (1914) Luxemburg. AU-AR.
 Omstreeks 1455.
 Niet gepubliceerde schat.
 RBN : 52 AU ; ± 1200 AR.
 Waarschijnlijk : 51 AU ; ± 1100 AR.

Onder de zilverstukken bevonden er zich ook van Trier, Keulen, Mainz, Gulik en Palts.
 Voor het goud :

Holland
 Filip de Goede, erfgenaam (1425-1428) : 4

Luxemburg
 Jan van Beieren, pandhouder (1419-1425) : 1

Namen
 Filip de Goede (1421-1467) : 2

Keulen
 Frederik van Saarwerden (1371-1414) : 2
 Thierry van Mörs (1414-1463) : 14

Mainz
 Jan II van Nassau (1397-1419) : 3
 Koenraad III, Rheingraaf van Dhaun (1419-1434) : 1

Trier
 Werner van Falkenstein (1388-1418) : 5

Utrecht
 Rudolf van Diepholt (1433-1455) : 6

Palts
 Lodewijk III (1410-1436) : 1

Frankfort
 op naam van Sigismund, Romaans koning (1410-1433) : 1
 op naam van Sigismund, keizer (1433-1437) : 1
 op naam van Frederik III, keizer (1451-1493) : 1

Bazel
 op naam van Sigismund, Romaans koning (1410-1433) : 1
 op naam van Sigismund, keizer (1433-1437) : 3
 op naam van Albertus II, Romaans keizer (1438-1439) : 1

Frankrijk
 Karel VII (1422-1461) : 1
Luxemburg, Penningkabinet, catalogus van de middeleeuwse gouden munten, blz. 15 en volgende.

ARNHEM (?) (Gelderland) AU-AR.
 Na 1463.
 Bewaard in het gemeentelijk museum van Arnhem, herkomst onbekend.

Brabant, goud en zilver
 Antoon (1406-1415) : 2
 Jan IV (1415-1427) : 1
 Filip de Goede (1430-1467) : 1

Vlaanderen
 Lodewijk van Male (1346-1384) : 1
 Jan zonder Vrees (1404-1419) : 3
 Filip de Goede (1419-1467) : 13

Gelderland
 Arnoldus (1423-1473) : 376 (waarvan 1 gouden)

Henegouwen
 Filip de Goede (1433-1467) : 1

Holland
 Albertus van Beieren (1389-1404) : 1
 Willem VI (1404-1417) : 1
 Jan van Beieren (1421-1425) : 3

Luik
 Jan van Heinsberg (1419-1455) : 1
 Groningen : 4

Kleef
 Adolfus VI (1394-1448) : 1
 Jan I (1448-1481) : 1

Keulen
 Thierry van Mörs (1404-1463) : 1

Utrecht
 Rudolf van Diepholt (1432-1455) : 4 (waarvan 2 gouden)
 David (1455-1494) : 2

Engeland
 Edward IV (1461-1483) : 1

Frankrijk
 Karel VII (1422-1461) : 1
Jaarboek voor munt- en penningkunde 39, 1952, blz. 96-98

BAARLE HERTOOG (Brabant) AU
 Omstreeks 1465.
 Ontdekt in een kleine kist : 158 goudstukken.
 Verworven door het Penningkabinet van Den Haag.

Brabant
 Filip de Goede (1430-1467) : 17

Vlaanderen
 Filip de Goede (1419-1467) : 22

Gelderland
 Reinoud IV (1402-1423) : 5
 Arnoldus (1423-1473) : 15

Henegouwen

Filip de Goede (1433-1467) : 13

Holland

Willem VI (1404-1417) : 4

Jan van Beieren (1421-1425) : 1

Filip de Goede (1433-1467) : 9

Keulen

Thierry van Mörs (1414-1463) : 7

Mainz

Jan II, graaf Nassau (1379-1419) : 1

Koenraad, Rheingraaf van Dhaun (1419-1434) : 1

Palts

Lodewijk XI (1436-1449) : 1

Utrecht

Frederik van Blankenheim (1394-1423) : 1

Rudolf van Diepholt (1431-1455) : 17

David van Bourgondië (1455-1496) : 1

Frankfort

op naam van Sigismund, Romaans koning (1410-1433) : 3

Hamburg

op naam van Sigismund, Romaans koning (1410-1433) : 1

Bazel

op naam van Sigismund, Romaans koning (1410-1433) : 2

Engeland

Edward III (1327-1377) : 2

Hendrik VI (1422-1461) : 15

Frankrijk

Hendrik VI (1422-1453) : 20

Tijdschrift voor munt- en penningkunde, 3, 1895, blz. 94-109

CULEMBORG? (Gelderland)

AU-AR

Na 1477.

Gedeelte van een schat gouden- en zilveren munten.

Brabant

Antoon (1406-1415) : 1

Filip van Sint Pol, ruwaard (1420-1422) : 2

Filip de Goede (1433-1467) : 1

Vlaanderen

Lodewijk van Male (1346-1384) : 1

Filip de Stoute (1384-1404) : 2

Jan zonder Vrees (1404-1419) : 2

Filip de Goede (1419-1467) : 5

Maria (1477-1482) : 1

Gelderland

Arnoldus (1423-1473) : 1

Henegouwen

Willem IV (1404-1417) : 3

Jan IV (1418-1427) : 2

Holland

Willem VI (1404-1417) : 2 gouden

Filip de Goede (1433-1467) : 1 gouden

Groningen : 2

Keulen

Thierry van Mörs (1414-1463) : 1

Ruprecht (1463-1480) : 1

Utrecht

Rudolf van Diepholt (1432-1455) : 2 (waarvan 1 gouden)

David van Bourgondië (1455-1494) : 3

Berg

Adolfus IX (1408-1423) : 1

Werden (abdij)

Koenraad van Gleichen (1454-1474) : 1

Engeland

Edward III (1327-1377) : 2

Hendrik VI (1422-1461) : 5

Onleesbaar : 3

Denemarken

Erik (1396-1439) : 1

Schotland

Jacobus I (1406-1437) of II (1437-1460) : 1

Frankrijk

Hendrik VI (1422-1453) : 1

Karel VII (1422-1461) : 3 (waarvan 1 gouden)

Metz : 2

Milaan

Jan Maria Visconti : 1

Filip Maria Visconti : 1

Venetië : 1

Jaarboek voor munt- en penningkunde, 51, 1964, blz. 46-49.

VENRAY (Gelderland)

AU-AR

Na 1481.

± 800 goud- en zilverstukken, onmiddellijk verspreid, 566 stukken werden nagezien.

Brabant

Antoon (1406-1415) : 2

Jan IV (1415-1427) : 1
 Filip de Goede (1430-1467) : 16 (waarvan 7 gouden)
 Karel (1467-1477) : 52 (waarvan 13 gouden)
 Maria (1477-1482) : 49 (waarvan 3 in goud)

Vlaanderen

Jan zonder Vrees (1404-1419) : 6
 Filip de Goede (1419-1467) : 26 (waarvan 8 gouden)
 Karel (1467-1477) : 49 (waarvan 23 gouden)
 Maria (1477-1482) : 35 (waarvan 11 gouden)

Gelderland

Arnoldus (1423-1473) : 25 (waarvan 15 gouden)
 Karel (1474-1477) : 5 (waarvan 3 gouden)
 Maria (1477-1482) : 6
 Karel van Egmond (1477-1538) : 18 van 1478 ; 9 van 1480 (waarvan 4 gouden)

Henegouwen

Willem VI (1404-1417) : 2
 Filip de Goede (1433-1467) : 7 (waarvan 2 gouden)

Holland

Willem VI (1404-1417) : 11 (waarvan 9 gouden)
 Jan van Beieren (1421-1425) : 1 (gouden)
 Filip de Goede, regent (1428-1433) : 2 (gouden)
 Filip de Goede (1433-1467) : 5 (waarvan 3 gouden)
 Maria : 5

Luik

Jan van Heinsberg (1414-1455) : 2
 Lodewijk van Bourbon (1456-1482) : 14 (waarvan 2 gouden)

Luxemburg

Filip de Goede (1443-1467) : 1 (gouden)

Zutphen : 3
 Deventer : 1
 Deventer, Groningen, Kampen : 1
 Groningen : 4
 Bolsweerd : 3
 Sneek : 3

Keulen

Thierry van Mörs (1414-1463) : 3 (gouden)
 Ruprecht van Palts (1463-1489) : 1
 Herman van Hessen (1473-1500) : 1
 Keulen, stad : 15 (waarvan 8 gouden)
 Aken, stad : 1

Kleef

Jan I (1449-1481) : 33

Gulik

Reinoud IV (1402-1423) : 7 (gouden)

Mörs : 1
 Dortmund : 1

Utrecht

Frederik van Blankenheim (1393-1423) : 1 (gouden)
 Rudolf van Diepholt (1431-1455) : 3 (waarvan 2 gouden)
 David van Bourgondië (1455-1496) : 44 (waarvan 35 gouden)

Palts

Ruprecht II (1390-1398) : 1 (gouden)
 Lodewijk III (1410-1436) : 1 (gouden)
 Filip (1476-1508) : 1 (gouden)

Werden

Koenraad I (1455-1474) : 1

Zweibrücken

Ludwig (1453-1489) : 2

Nordlingen

op naam van Frederik III (1439-1493) : 1 (gouden)

Frankfort

op naam van Frederik III (1439-1493) : 1 (gouden)

Bazel

op naam van Frederik III (1439-1493) : 1 (gouden)

Lunenburg

op naam van Sigismund (1410-1437) : 1 (gouden)

Hongarijē

Sigismund (1387-1437) : 2 (gouden)
 Mathias Corvin (1458-1490) : 1 (gouden)

Engeland

Hendrik VI (1422-1461) : 51 (waarvan 3 gouden)
 Edward IV (1461-1483) : 6 (waarvan 2 gouden)

Bretagne

Jan V (1399-1442) : 5

Kastilië

Hendrik IV (1454-1476) : 4

Schotland

Jacobus I (1406-1437) : 2

Florentië : 1 (gouden)

Frankrijk

Hendrik VI (1422-1453) : 4 (gouden)
 Karel VII (1422-1461) : 15 (gouden)
 Lodewijk XI (1461-1483) : 7 (waarvan 6 gouden)

Genua

Paolo di Campofregoso (1463-1464) : 1 (gouden)

Guyenne

Karel van Frankrijk (1468-1474) : 2 (gouden)

Napels

Alfons (1442-1458) : 2

Pisa : 1 (gouden)

Portugal

Alfons V (1438-1481) : 1

Savoie

Lodewijk (1439-1465) : 3

Jaarboek voor munt- en penningkunde, 45, 1958, blz. 155-161 en 46, 1959, blz. 102.

BIJLAGE II. De schat, bij zijn dood nagelaten door Willem du Pré, in 1441, in zijn herenhuis te Macquelerie in de parochie de Croix, in het opperste baljuwschap van Rijsel.

504 nobels van Bourgondië

501,5 nobels van Engeland

54 halve nobels van Engeland

3117 franse kronen

153 kronen van Doornik, van de laatste uitgifte.

191 saluten

2 halve saluten

893 ridders

706 klinkaarts van Filip

302 klinkaarts van Wilhelmus

300 pieters

198 frank

5 dukaten

6 dukaten en gulden van Florentië

48 dubbele schapen

168 schapen

1 dubbel schild van Henegouwen

1 florijn « genoemd heamme »

9 dubbele leeuwen

14 leeuwen

38 vierde nobel

5 Bourbondische engelen

28 dubbele heaumes van Vlaanderen-Bourgondië

4 schilden van Henegouwen, gekroond

168 hollandse mailles « au bonhommel »?

61 Arnoldus mailles (van Gelderland?)

704 mailles « zowel van Beieren als Regnaldus en Frederikus »

211 rijnsse mailles

Spufford, Monetary Problems..., blz. 170-172, volgens Rijsel, ADN, B 19962-19334.

Pierre COCKSHAW

VIER ONUITGEGEVEN STUKKEN VAN HET KONINKRIJK BELGIË

Over de aanmunting van het koninkrijk België zijn er de laatste vijftig jaar heel wat studies gemaakt en publikaties verschenen. Men was de mening toegedaan dat de ontdekkingen terzake tot het verleden behoorden en dat er nog slechts bijkomende variëteiten konden opgespoord worden.

Welnu vandaag moeten we weer 4 stukken, die geheel vergeten waren, terug opnemen in onze aanmunting. Men wist dat de Belgische regering, welke gedurende de oorlog 1914-18 haar tenten had opgeslagen te Le Havre, aan het private munthuis The Mint in Birmingham opdracht had gegeven tot de aanmaak van één frank stukken in zilver met de beeldenaar van Albert. De hiertoe benodigde stempels waren door de regering meegenomen toen deze genoodzaakt was geworden de stad Brussel te verlaten. Men was ervan overtuigd dat al deze geslagen stukken voorzien waren van het jaartal 1914 en dat ze dus niet te onderscheiden waren van dezelfde stukken die tot dan toe geslagen waren in de munt van Brussel, tot de dag van de evacuatie. Men wist ook dat Birmingham had aangemunt tijdens de jaren 1914 en 1917.

Nochtans werd er onlangs een eerste stuk met het jaartal 1917 ontdekt en men maakt ook melding van een tweede (1).

Deze verrassende ontdekking rechtvaardigde een nieuwe bestudering van het probleem. Deze studie leidde tot een tweede ontdekking: Van zijn toenmalige aanmaak bezit The Mint van Birmingham nog steeds 4 stukken: Van ieder der jaren 1917 en 1918 een stuk met Franse en vlaamse tekst. Anderzijds staat het vast dat de ganse aanmaak nooit in omloop werd gebracht en na de oorlog in zijn geheel werd hersmolten.

Aldus wordt bewaard dat 10 miljoen stukken werden geslagen met de jaartallen 1917 en 1918 waarvan slechts enkele niet in de smeltkroes terecht kwamen.

(1) Een schrijven gericht aan de vermoedelijke bezitter van dit tweede exemplaar, bleef ongelukkiglijk onbeantwoord.

Een meer doorgedreven studie over deze aanmuntning van de oorlogsjaren 1914-18 zal in een volgend nummer van het « Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques » verschijnen.

Maurice COLAERT.

BOEKBESPREKING

De numismatiek, als Kunstwaarde en belegging (1), door Alain Weil en Patrice de La Perrière.

Zal ik het bekennen? De titel van dit werk joeg me enige schroom op het lijf. Was het de bedoeling beleggingsneigingen op te wekken, met het oog op vette winsten?

Ik was ook verheugd o.a. volgende zinnen te lezen... « het komt ons als vanzelfsprekend voor dat de altijd op winst uitzijnde speculanten zich steeds sneller naar andere domeinen zullen keren nadat ze gedurende enige tijd een zekere verwarring in de numismatische middens gezaaid hebben ». Want het boek is niet voor beleggers bestemd maar wel voor wie een echte verzamelaar worden wil. Zeker, er zijn enkele bladzijden aan het commerciële aspect van de muntenwereld gewijd. Maar verzamelingen worden enkel opgebouwd door opeenvolgende aankopen, wat telkens met een financiële aderlating gepaard gaat. Het zou valse schaamte betekenen het bestaan van een markt te loochenen. Men ziet trouwens niet in waarom op dit gebied de beginneling, vandaag nog meer blootgesteld dan gisteren, niet de raadgevingen, proefondervindelijk opgedaan, van de anderen zou krijgen.

(1) « La Numismatique, valeur d'art et de placement ».

Maar voor het overgrote deel, is het werk in wezen bestemd om zich met de munten vertrouwd te maken als zodanig en niet als middel om ze te verwerven.

Het biedt ons een aanzienlijke hoeveelheid historische en praktische inlichtingen. Het schildert breed een geschiedenis van aanmuntning, beschrijft de technische procédés van het slaan, geeft uitgebreide bibliografische aanduidingen, vermeldt de grote veilingen en de goede catalogussen, geeft raad aangaande het reinigen van munten, het klasseren en bewaren van de stukken, de wijze hoe ze kunnen gefotografeerd worden en hoe er afdrukken van te nemen. Het vestigt de aandacht op de gebieden die de speculanten laten varen en die daarom minder gestoord zijn : medailles, penningen en mereaux. Niet enkel de beginneling zal er baat bij vinden.

(Uitgeverij : Guy Le Prat, 5 rue des Grands-Augustins, Paris 6e. 224 bladzijden 35 F.F.).

Les trésors monétaires modernes trouvés en Belgique 1434-1970. VAN KEYMEULEN, André. Brussel, *Cercle d'Études Numismatiques*, 1973, 8°, 286 p. (*Cercle d'Études Numismatiques*, Travaux, 6- (599 F.)).

Dit zeer degelijke werk is het tweede in een reeks van drie. In 1967 publiceerde M. Thirion immer reeds het repertorium van muntvondsten uit de oudheid. Het in de inleiding van dit werk aangekondigde repertorium voor de middeleeuwen zal de reeks volledig maken.

De verschillende beschreven muntvondsten zijn alfabetisch gerangschikt naar de gemeentenamen van de vindplaatsen. In een zeer uitvoerige inleiding behandelt de auteur de muntslag en de muntomloop in de Zuidelijke Nederlanden tussen 1434 en 1830. Zes waardevolle registers besluiten het werk :

1. Plaatsen waar de schatten bewaard worden ;
2. Voorwerpen waarin de schatten verborgen waren ;
3. Chronologische rangschikking van de schatten naar de datum van het jongste stuk ;
4. Geografische rangschikking van de schatten per provincie en arrondissement ;
5. Register van de verschillende staten en hun vorsten ;
6. Register van de aardrijkskundige namen.

Muntvondsten zijn een zeer belangrijke historische bron. Hun aantal in bepaalde periodes en op bepaalde plaatsen kan ons helpen de intensiteit van krisissen af te meten. Hun samenstelling verschaft zeer interessante gegevens over de muntomloop en bijgevolg eveneens over de handelsbetrekkingen.

Beide aspecten kunnen aan de hand van het werk van André Van Keymeulen bestudeerd worden. Hij tracht immers de samenstelling van elke schat zo getrouw mogelijk te achterhalen evenals de uitgiftedatum van het jongste stuk uit de vondst. Dit laatste gegeven

kan een aanduiding zijn om de periode te bepalen waarop de schat verborgen werd.

Vermelden wij ten slotte dat dit werk een Nederlandstalige versie van de inleiding bevat. W. V.

BOEKENNIEUWS

In deze rubriek stellen wij enkele werken voor die gedurende de laatste 3 à 4 jaren zijn verschenen. De keuze van de werken is louter arbitrair. Wij beogen zeker geen volledigheid. Wij namen slechts enkele werken die interessant zijn voor iedereen en die niet te zeer gespecialiseerd zijn. Het is enkel de bedoeling deze werken in het kort voor te stellen. Een «boekbespreking» in de eigenlijke zin van het woord (met gefundeerde kritische opmerkingen) wordt niet betracht. Wij hopen deze rubriek jaarlijks enkele malen (2 à 3 keer) in dit tijdschrift op te nemen.

Wie een of ander boek over numismatiek wil lezen of raadplegen kan dit doen in het penningkabinet van de Koninklijke bibliotheek (Kunstberg, 1000 Brussel).

Christ, Karl. Antike Numismatik. Einführung und Bibliographie. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1972, 8°, 107 p.

Deze algemene inleiding tot de antieke numismatiek bevat vier afdelingen: 1. een algemene inleiding; 2. de Griekse numismatiek; 3. de Hellenistische numismatiek; 4. de Romeinse numismatiek. Buitengewoon interessant is dat de auteur bij elk van deze afdelingen een groot aantal bibliografische referenties opgeeft. Een algemeen alfabetisch register verhoogt nog de vlotte consultatie van dit zeer goede werk.

Reece Richard. Roman coins. London, Ernest Benn, 1970, 8°, 189 p.-64 pl. (Practical handbooks for collectors).

Dit boek bevat een schat aan inlichtingen voor al wie zich voor Romeinse munten interesseert. In een inleidend hoofdstuk schetst de auteur zeer duidelijk de achtergronden van de Romeinse geschiedenis. Vervolgens behandelt hij de metalen, de benamingen, de gewichten. De Republiek wordt behandeld in nauwelijks zes bladzijden. De aandacht gaat vooral uit naar de Keizertijd. De 977 afbeeldingen maken het geheel bijzonder aantrekkelijk.

Rynearson, Paul, F. Byzantine coin values. A guide. San Clemente, Calif. ; Malter-Westerfield, 1971, 8°, ill., 112 p.

Bestaat essentieel uit drie afdelingen: 1. bronzen, 2. gouden en, 3. zilveren Byzantijnse munten. De zeldzaamheidsgraad (die be-

palend is voor de prijs) van elk type wordt aangeduid. Interessant zijn wel de verklarende lijst van numismatische termen en de bibliografie die dit werk besluiten.

Numalux 1972. Catalogue des monnaies luxembourgeoises — Luxemburger Münzkatalog-Luxemburg coin catalog. Luxembourg, Interphilatelie, 12, rue Duscher; 1972, 8°, ill.,

Geeft een overzicht van de verschillende Luxemburgse munten vanaf Maria-Theresia. Elk type wordt zeer nauwkeurig beschreven: legende van voor- en keerzijde, metaalsoort, diameter, gewicht, aantal vervaardigde exemplaren. Achteraan volgt een waardeschatting van elk dezer munten.

Eypeltauer, Tassilo. Corpus nummorum regni Mariae Theresiae. Die Münzprägungen der Kaiserin Maria Theresia und ihrer Mitregenten Kaiser Franz I. und Joseph II. 1740-1780. Basel. Münzen und Médailles A.G., 1973, 8°, ill. 415 p.

Zeer goede beschrijving van de munten geslagen onder de regering van Maria-Theresia.

De Zuidelijke Nederlanden worden behandeld op pp. 274-293 en 381-383.

Musée d'histoire et d'art-Luxembourg-Cabinét des médailles. Catalogue des monnaies d'or modernes. Luxembourg, Musée d'histoire et d'art, 1971, 4°, ill. 67 p.-10 pl.

Deze catalogus vermeldt de gouden munten vanaf de 16de tot de 20ste eeuw die zich bevinden in het penningkabinet te Luxemburg. De Nederlanden komen eerst aan de beurt. Vervolgens worden, alfabetisch de andere gebieden behandeld. In een inleidend hoofdstuk beschrijft de auteur (R. Weiller) de omloop van de gouden munten in de Nederlanden vanaf de 16de eeuw. Deze catalogus is de vierde in de reeks. De andere drie behandelden volgende onderwerpen:

1. Antieke gouden munten;
2. Munten van de Romeinse republiek;
3. Middeleeuwse gouden munten.

Sutherland, C.H.V. English coinage, 600-1900. London, B.T. Batsford, 1973, 4°, 232 p.-108 pl.

Zeer degelijk synthesewerk over de Engelse monetaire geschiedenis vanaf ± 600. Een keuzebibliografie geeft de lezer de mogelijkheid zich eventueel nader te informeren. 773 munten zijn afgebeeld.

Pick, Albert. Catalogue of European paper money since 1900. New York, Sterling Publishing co, 1972, 8°, ill., 320 p.

Alfabetisch per land wordt ons hier een overzicht gegeven van het papiergeld sinds 1900. Voor elk briefje wordt tevens een waarde-bepaling vermeld.

Hoesch, Rudolf & Grasser, Walter. Jagdliche Darstellungen auf Münzen und Medaillen. Hamburg-Berlin, Verlag Paul Parey, 1969, 8°, ill., 40 p.

Behandelt de jachtmotieven op munten en medailles vanaf de Grieken. Vanaf de middeleeuwen behandelt de auteur essentieel de Duitstalige gebieden. Hij geeft ons ter oriëntering een keuzebibliografie.

Engstrom, J. Eric. The medallic portraits of sir Winston Churchill. With a foreword by the most honorable the Marquise of Bath London, Spink & Son, 1972, 4°, ill., 52 p.

93 medailles betreffende Winston Churchill worden afgebeeld en besproken. In een historische inleiding worden deze medailles in hun tijd gesitueerd. In bijlage wordt een schatting gegeven van de waarde van elk van deze medailles.

A. Banti-L. Simonetti. Corpus Nummorum Romanorum.

Dit verzamelwerk zal ± 20 banden omvatten. Het is de bedoeling een volledig overzicht te geven van de Romeinse keizermunten. Elke munt is afgebeeld en uitvoerig beschreven. De eerste drie banden zijn reeds verschenen :

1. Da Cneo Pompeo a Marco Antonio, Firenze, Banti-Simonetti, 1972, 4°, XI-313 p.
2. Da Marco Antonio alla Famiglia Licinia (dei Magistrati monetari al nome di Augusto). Firenze, Banti-Simonetti, 1973, 4°, 323 p.
3. Dalla Famiglia Livineia alla Famiglia Voconia (dai Magistrati al nome di Augusto). Prospetto dei ritratti per l'identificazione delle zecche occidentali. Firenze, Banti-Simonetti, 1973, 4°, 282 p.

Op het einde van elke band volgt een prijsopgave van de verschillende munten.

KRONIEK

EEN UITZONDERLIJKE AANWINST VAN HET PENNINGKABINET VAN BRUSSEL

Mijnheer Paul Dresse de Lébioles komt het penningkabinet van Brussel een bronzen medaille van een buitengewone zeldzaamheid en een uiterste belangrijkheid aan te bieden.

Dit stuk weegt 63,88 gram, werd geslagen in 262 en herdenkt het vijfde consulaat van keizer Gallienus. De beeldenaar toont ons zijn borstbeeld naar links gekeerd met rondom het inschrift IMP GAL-LIENVSPFAVG. De keizer is gekleed met de toga en het consulaire staatsiekleed en het hoofd getooid met een laurierkrans. In de rechterhand houdt hij een scepter met een arend boven op. De keerzijde met datum PMTRIPX PP/COSV, stelt de « processio consularis » t.t.z. de plechtige intrede voor van de Consul in Rome, bij het bekleden van zijn functies : Gallienus, de scepter vasthoudend, is gezeten in een naar links rijdend vierspan.

Dit soort stukken hebben menige discussies uitgelokt onder de specialisten : sommige houden het bij echte medailles uitgereikt door de keizer tijdens jaarfeesten van zijn bewind, zijn overwinningen of inbezitneming van het consulaat ; dus medailles die generlei verband zouden hebben met het muntstelsel van hun tijdperk.

Anderen integendeel, zijn van mening dat deze uitzonderlijke stukken moeten opgenomen worden in het muntsysteem en ze moeten beschouwd worden als veelvouden van gangbare stukken. Het stuk dat ons bezig houdt, zou een veelvoud zijn van een sestertius.

De sestertius werd nog regelmatig uitgegeven tijdens de eerste jaren van de alleenheerschappij van Gallienus (260-268) maar zijn gewicht werd nog niet bestudeerd. Het schijnt evenwel dat dit in hoge mate verminderd werd vanaf het jaar 260 en onze veelvoud zou wel een vierdubbele sestertius kunnen zijn, aangenomen dat een sestertius ongeveer 15,80 gram weegt.

Dit bronzen veelvoud heeft een zeer eigenaardige technische bijzonderheid welke men trouwens vaak tegen komt bij de bronzen veelvoudstukken van dezelfde tijd.

Het is samengesteld uit twee metalen, echter zo dat het middenste gedeelte uit rood koper bestaat doch gevat is in een brede geelkoperen rand (fabelachtig metaal). De samenvoegingsrand van deze twee verschillende metalen bevindt zich onder de letters van het inschrift,

wat er op wijst dat het bi-metaal plaatje werd klaar gemaakt vóór men overging tot het slaan.

Het stuk van Mijnheer Paul Dresse de Lébioles werd slechts aangeboden op twee vermaarde veilingen van grote numismatische verzamelingen; het kwam voor in de veiling Weber (Jacob Hirsch, München, 1909) onder het nummer 2292 en in deze van de firma *Ars classica* (nr 18, Genève, 1938) onder het nummer 431.

Tot op heden kennen we slechts twee exemplaren van deze medaille: deze welke, dank zij de vrijgevigheid van Mijnheer Dresse de Lébioles, voortaan toebehoort aan het Penningkabinet van Brussel en de andere welke in het bezit is van het Penningkabinet van Parijs (1).
Jacqueline LALLEMAND.

(1) Deze bijdrage is verschenen in het tijdschrift van de koninklijke Bibliotheek Albert I. Met dank voor de bekomen toelating van publicatie.

GEBOUWEN TE ROME OP MUNTEN EN MEDAILLES

Dit is het thema van een tentoonstelling die doorging te München van 16 oktober tot 2 december 1973. Welgeteld 409 stukken werden tentoongesteld, waarvan 178 uit de klassieke oudheid, 5 uit de Middeleeuwen en 226 uit de moderne tijden. Zowel de afbeeldingen van gebouwen uit de klassieke oudheid als van de palazzo's en basilieken uit latere tijden werden weerhouden. In de katalogus van deze tentoonstelling werd elk stuk op zijn werkelijke grootte afgebeeld (1). Deze tentoonstelling bracht voor de liefhebber van historische monumenten een zeer interessant materiaal naar voor.

Vanaf 30 maart 1974 vindt deze tentoonstelling ook plaats in het Museum voor Kunst en Geschiedenis te Luxemburg.

(1) Bauten Roms auf Münzen und Medaillen. Ausstellung der Staatlichen Münzsammlung München vom 16 Oktober bis 2. Dezember 1973. München, Verlag Egon Beckenbauer, 1973. 8°, 409 ill., 1 krt., 270 p.

INLICHTINGEN

VRAAG en ANTWOORD

VATICAANSE MUNTEN

Mr. M. Hans van het 13^e wing. 52^e escadron, kazerne Loncin te Euskirchen, schreef ons: « abonnee zijnde van het tijdschrift voor

numismatiek heb ik in het maandblad van februari 1974 een zeer interessante bijdrage gelezen over vaticaanse munten, geschreven door Mijnheer Leon Matagne.

« Ik stel veel belang in deze munten; zou het mogelijk zijn bij U een boek te bekomen dat handelt over deze munten, teneinde hierover een studie te beginnen? Ik zou eveneens deze munten willen kopen: waar kan ik ze mij aanschaffen? »

Deze brief hebben we doorgegeven aan kanunnik Mataigne. Het welwillende antwoord dat hij ons hierop verstrekke, zal zeker meerdere lezers interesseren. « Buiten de verkoopscatalogussen en het klassieke repertorium van Jeoman bestaat er niet veel dat over vaticaanse munten handelt. Ik bezit:

1. Alberto SECCHI, *Moneta et Francobolli Dello Stato della Citta del Vaticano*, Milaan 1954. Via Agnello I (bij de uitgever). Met de prijslijst die echter de dag van vandaag niets meer betekent en die eindigt in 1946.
2. Antonio PAGANI, *Monete Italiane dell'Invasione napoleonica ai giorni nostri (1796-1963)*, Milaan 1965, Mario Ratto, Via Gastone Pisoni, 2. Bij mijn weten is dit het beste werk.

Het commentaar dat ik gaf in mijn bijdrage, was mogelijk dank zij veel lezen — vooral biografieën — en ook door persoonlijke ontdekking: ik verbleef zes jaar te Rome en keer er graag terug.

Om deze munten aan te schaffen, behalve de laatste uitgifte, moet men volstrekt terecht bij de handelaars. Persoonlijk ontbreken me nog 11 munten uit de jaren 1930-1937 van de ganse reeks. In werkelijkheid bestel ik sinds 20 of 25 jaar, mijn munten rechtstreeks bij het uitgiftebureau van Vaticaanstad ».

MUNTEN VAN NAPOLEON III JAARTAL 1855

Brengen we even de elementen van het probleem, waarvoor Mr W. Herssens de oplossing tracht te vinden, in herinnering:

Jacques-Jean Barré was algemeen stempelsnijder van 1 januari 1843 tot 14 februari 1855.

De munten, geslagen gedurende zijn beheer, dragen allen zijn muntmeesterteken; een windhondjeskop. Albert-Desiré Barré volgde hem op vanaf 27 februari 1855 en koos als muntmeesterteken een anker. De stukken van 1855 kunnen dus een der beide muntmeestertekens vertonen.

Te dien tijde waren er nog zeven muntwerksteden in bedrijf: Parijs (A), Rouen (B), Straatsburg (BB), Lyon (D), Bordeaux (K), Marseille (MA), en Rijsel (W).

De persoonlijke opzoekingen van Mr W. Herssens en de bekomen antwoorden op de gestelde vraag lieten hem toe volgende voorlopige besluiten te formuleren :

1. De gouden — en zilveren munten werden quasi — uitsluitend geslagen met het muntmeesterteken « anker » dus na 27 februari : er bestaat evenwel een 20 F. stuk geslagen te Parijs (A) met als muntmeesterteken « windhondkopje ».
2. De stukken van 10 en 5 centiem werden in de zeven muntateliers geslagen met de twee muntmeestertekens.
3. Het stuk van 2 centiem werd geslagen met « windhondkopje » in alle ateliers behalve te Rijsel en in alle ateliers zonder onderscheid met « anker ».
4. Het stukje van 1 centiem werd geslagen met « windhondkopje » in alle ateliers behalve in Straatsburg en met « anker » en in alle ateliers behalve te Rouen.

Wij verzoeken de lezers, welke navolgende stukken met het jaartal 1855 bezitten, ons te willen schrijven :

- hetzij een goud- of zilverstuk van gelijk welk atelier maar met muntmeesterteken « windhondkopje ».
- hetzij een stuk van 2 centiem van het werkhuis Rijsel (W) met « windhondkopje ».
- hetzij een stuk van 1 centiem van het werkhuis Straatsburg (BB) met « windhondkopje ».
- hetzij een stuk van 1 centiem van het werkhuis Rouen (B) met « anker ».

Vooruit, vrienden, bestudeer uw franse verzameling...

EEN PENNING VAN FRANS GUYANA ?

Mijnheer René Vincinicou uit Amay, zendt ons een foto van een penning waarvan we de tekening publiceren.

D.V.
5

Het betreft hier een stuk met zeer brede rand, op iedere zijde is het cijfer 5 afgebeeld en bovendien naast een der cijfers de initialen D.V. Het stuk is uit brons en heeft een diameter van 42 mm.

Volgens de vroegere eigenaar zou deze penning uit frans Guyana afkomstig zijn. Welke lezer kan ons hierover wat meer vertellen ?

EEN « JOFFRE-FRENCH » PENNING

Mijnheer Willy Herssens heeft ons een afdruk gezonden van een zeer eigenaardige penning in messing. Het in schrift in de duitse taal gesteld, betekent :

SIE
WERDEN SEIT
AN SEITE WE
DENN
AUCH GEWÜRFELT
LEIBENSIE
LE

« Zij zullen zijde aan zijde zwichten want, zelfs in stukken gehakt, zullen ze steeds dezelfde blijven ».

Dat is klaarblijkelijk een zinspeling op de eerste slag aan de Marne uit wereldoorlog I (augustus-september 1914). Het Franse leger, aangevoerd door Joffre en het britse expeditiekorps geleid door French moesten aanvankelijk wijken onder het gewicht van het duitse offensief, vooraleer de tegenaanval, die Parijs redden zou, te ontketenen.

Wie kan ons iets meer schrijven met betrekking tot de oorsprong van deze penning ?

OOSTENRIJK 1972 — STUK VAN 50 SCHILLING

Mijnheer André Weber uit Mulhouse gaat niet accoord met de verklaring afgelegd door Mr Jean De Mey, naar aanleiding van de vermelding van het jaartal 1962 om de 350e verjaring te herdenken van een gebeurtenis welke plaats greep in 1622.

Wetende, zo schrijft hij, dat het stichtingsjaar (1622) buiten alle twijfel staat, zou men de redenering van Mr. J. De Mey « 360 jaar na zijn stichting » als volgt kunnen samenvatten :

Stichting :	1622	
Aantal jaren werkelijk bestaan :	350	} 360
Verloren jaren	10	
totaal	1982	

De 10 jaren van non-activiteit zouden dus bij het aantal jaren van werkelijk bestaan gevoegd worden, waarin ze reeds begrepen zijn : dat kan niet waar zijn.

Laat ons trachten de beide tegenstrijdige jaartallen te verklaren.

	cijfers	
	arabisch	romeins
stichtingsjaar :	1622	1622
jaren van werking :	340	340
verloren jaren :	10	—

1972	1962
------	------

Het komt er op aan te weten of het munthuis van Wenen deze 10 jaren van non-activiteit werkelijk heeft willen onderlijnen. In deze veronderstelling zou het stuk dus geen fout vertonen.

Een numismaat uit Parijs bevestigde mij, met eigen ogen een stuk MCMLXII gezien te hebben alsook een ander met MCMLXXII wat er zou toe strekken aan te tonen dat de fout op de muntstempel (. . . XII) zou vastgesteld zijn na het in omloop brengen van een eerste reeks stukken en dat nadien de stempel zou vervangen geweest zijn. Het komt er dus op aan het formele bewijs te leveren van het bestaan van een tweede stuk (. . . XXII) om tot deze beslissing te leiden.

Het munthuis van Wenen is het best geplaatst om het juiste antwoord hierop te geven.

ANVERS 1814 — BELEGERINGSAANMUNTING

Van Mr Antoine Gibrand, 1 rue Haute-Voie te 4248 Verlaine : « Napoleon I - 10 centiem 1814 - brons - letter R onder de N. Ik bezit twee verschillende stukken (zowel het lint als de krans). Het eerste vertoont het lint van het normale stuk, het andere het lint van het stuk met het inschrift Jean-Louis Gagnepain. Op het stuk waar dit inschrift niet voorkomt, is de lauwerkrans links van de N uit 6 laurierbladeren samengesteld en rechts van de N uit 8 laurierbladeren, terwijl op het andere stuk er links 5 bladeren en rechts 6 bladeren afgebeeld zijn. Hoe komt dit? Ik bezit niet de minste documentatie over dergelijke stukken »

Antwoord :

Tijdens het beleg van Antwerpen in 1814 door de geallieerden, beval de plaatscommandant generaal Carnot de aanmaak van noodmunten en hiermede werd van wal gestoken in 2 verschillende ateliers : In de gieterij Wolschot en in het arsenaal van de marine. De stukken, geslagen in het arsenaal, vertonen op het lint de gehele naam of de initialen van de stempelsnijder Jean-Louis Gagnepain. Verder

bestaan er talrijke variëteiten van graveerkunst, in het bijzonder wat de lauwerkrans betreft. Deze variëteiten werden tot heden nog niet volledig gepubliceerd.

OVER DE MEREAU « WERTH-MARKE »

Met betrekking tot de mereau met het inschrift « Werth Marke » en de initialen « E.K. » ontvingen we volgend schrijven vanwege Mijnheer Fernand Victor uit Luxemburg :

« Volgens mij gaat het hier om een noodmereau welke in omloop was tijdens de jaren 1917-1918, ofwel in het Groot Hertogdom Luxemburg of in Lorreinen.

In mijn eigen verzameling heb ik enkele dezer stukken kunnen ontcijferen en ik ben van mening dat de 2 letters als volgt dienen te worden gelezen :

K = Kantien of Konsum

E = een localiteit? Een staatsonderneming of een gemeente beginnende met de letter E, ofwel een private onderneming? ESCH/A, EICH (Luxemburg) EISENHÜTTE, enz...

Misschien zal men er nooit in gelukken het met volstrekte zekerheid te bepalen, maar een numismaat is een geboren optimist.

LUXEMBURG — JAN DE BLINDE

Mr Fernand Victor uit Luxemburg, geeft ons volgende interessante bijzonderheden :

De stukken van 100, 50 en 20 F werden uit de omloop genomen door ministerieel besluit. Na het buiten omloop brengen ging de staatspaarkas verder met de verkoop van deze stukken, aan de dubbele prijs van de faciale waarde.

Op een bepaald ogenblik was er gebrek aan « prachtige » en « FDC » stukken. Men stuurde 2000 reeksen van 100, 50, en 20 Frank terug naar het muntatelier van Brussel en er werden hiervan 2000 nieuwe reeksen geslagen, waarvan het 100 F stuk zonder initialen van de graveerder. Blijven nu nog de stukken van 50 en 20 F te identificeren. Mijnheer Victor zal hierover een verklaring geven in de derde uitgave van zijn werk : « Monnaies et essais monétaires du Grand-Duché de Luxembourg ».

MET DE TIJD MEE

Het Muntatelier van Parijs heeft een nieuw werkhuis laten oprichten te PESSAC, ten zuiden van Bordeaux. Hier zullen voortaan alle munten geslagen worden. Het oude munthuis aan de Conti-kaai

zal zijn bedrijvigheid verder zetten maar aldaar zullen in het bijzonder medailles en penningen alsmede de verzamelaarsmunten geslagen worden.

Zo zal het ook in Engeland geschieden door de koninklijke Munt van Londen : de hedendaagse aanmaken gebeuren de dag van vandaag in de nieuwe werkhuizen van Llantrisant, in het land van Wales. Maar de medailles en de verzamelaarsmunten zullen nog steeds in het hart van Londen geslagen worden.

FRANSE « PIEFORTS »

Zoals voorgaande jaren verkoopt het Munthuis van Parijs « Pieforts » van de gangbare munten met jaartal 1973. Hiervoor worden volgende metalen aangewend : zilver voor de 10 F stukken, vernikkeld Cu-Ni voor het 5 F stuk, zuiver nikkel voor de stukken van 1 F en 1/2 F, een legering van Cu-Al-Ni voor de stukken van 20, 10 en 5 centiem en tenslotte roestvrij staal voor het stukje van 1 centiem.

Maar het stuk van 10 F wordt ook geslagen in platina en in goud. Alle andere stukken ook in goud en in zilver. Het slagaantal is beperkt (van 20 tot 500 exemplaren naargelang de waarde van het metaal). De prijs belooft van 55 Franse F (voor de piefort in gewoon metaal) tot 10.000 F.F. voor de stukken geslagen in platina welke op slechts 20 exemplaren geslagen werden.

Voor de liefhebbers welke een volledige lijst willen en eventueel wensen te bestellen, ziehier het adres : Monnaie de Paris, Service des frappes numismatiques 11 Quai de Conti à 75270 Paris-Dedex 06.

A. DELMONTE.

HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

Stuk van één centiem van Leopold II, 1907, franse tekst

Mijnheer J. M. Jacques, uit Saint Georges, bezit een stuk van een centiem van Leopold II, 1907. Franse tekst en met een punt achter het jaartal. Hij vraagt of andere verzamelaars deze variëteit reeds tegen kwamen.

Wie kent deze napoleontische medaille?

Dokter Orban, uit Bergen, schrijft ons : Ik bezit een napoleontische medaille, van de late periode, geslagen in koper (verguld) met 51 mm diameter.

Keerzijde : De terugkeer van het stoffelijk overschot van Napoleon (men mag dus aannemen dat ze van latere datum dan 1841 is). Het is een werk van Montagny (fecit). (De eerste successen van deze

beeldhouwer beginnen omstreeks 1842-43 — het is dus waarschijnlijk dat de medaille uit deze periode dateert).

Voorzijde : beeldenaar van Napoleon, naar rechts kijkend, zonder naam van stempelsnijder. Zij is heel wat mooier, met meer relief dan de beeldenaar van Andrieu, welke gewoonlijk te vinden is op de medailles van het keizerrijk. Wie graveerde deze beeldenaar? Montagny? Mogelijk maar niet zeker! Op de muntrand staat te lezen : « Hist. de la Révolution, de l'Empire de la Restauration et de la Mon. de 1830 — Publié par Pourrat frères à Paris ». (Geschiedenis van de Revolutie, van het keizerrijk, de Restauratie en van de Monarchie van 1830 — gepubliceerd door de gebroeders Pourrat te Parijs).

Wie is de schrijver van deze geschiedenis? Het ziet er naar uit dat het hier gaat om een enig werk vermits het woord « publié » in het enkelvoud staat. (Lamartine publiceerde een « geschiedenis van de Girondynen », een geschiedenis van de Restauratie, enz... maar het betreft hier uiteenlopende werken, blijkbaar mogen we hem uitsluiten). Wat was dan de bestemming van dese medaille? Het kan toch geen publiciteit geweest zijn? Dit zou wel te duur uitvallen! Was de medaille bestemd voor de intekenaars van het werk? Of aan de schrijver gewijd? Alle inlichtingen hierover worden met dank aanvaard.

Een onuitgegeven belgische eigenaardigheid.

Mijnheer Maurice Vandenberg uit Montegnée, bericht ons over een 2 centiem stuk van Leopold I met het jaartal 1926. Dit stuk vertoont veel sleet door jarenlange omloop, maar niettemin bleef het jaartal duidelijk leesbaar. Het betreft hier alleszins een fout bedreven door de stempelsnijder. Nochtans moet deze fout zeer spoedig

bemerkt zijn geworden vermits tot heden slechts een enkel exemplaar uit de omloop bekend is. Men kende reeds het 5 centiemstuk met jaartal 1811, evenzeer onmogelijk als 1826 aangezien Leopold I slechts in 1831 tot koning gekroond werd.

Een kartonnen noodmunt « Mouvaux ».

Mijnheer A.-Fr Schepers uit Brussel is zoekende naar de herkomst van een noodmunt uit karton zonder jaartal en met volgende kenmerken :

formaat : achtkantig, H. 35 X 40 mm
kleur : rood
voorzijde : MOUVAUX
omlijst schild
5 centiem
keerzijde : n^r onleesbaar
5 centiem
Drukkerij Lauwers
onleesbare stempel

Munten uit karton.

Mijnheer Taillefer, wenst te corresponderen met iedere bezitter van noodmunten uit karton (steden, spoorwegen, private, enz...

Is koper of wil ruilen tegen noodgeldbriefjes van de franse spoorwegen.

Adres : residence club de Cameyrac n° 53 33450 Saint-Larbis France.

Kringen en maatschappijen.

De Société Royale de Numismatique de Belgique hield op 19 januari haar bijeenkomst in de Koninklijke bibliotheek. Mijnheer Raf Van Laere heeft een spreekbeurt gehouden over « Numismatische getuigenis van de regering van Gerard Van Groesbeek. Hij toonde de aanwezigen een mereau of medaille in lood geslagen, met er op afgebeeld de wapens van de familie van Groesbeek en de vermelding van de namen Hasselt en Kermt, naburige gemeente waar de abdij van Herckenrode gesticht werd. Uit zijn studie moest blijken dat dit stuk ofwel een mereau moest geweest zijn, ofwel een medaille van een bedevaartplaats of een begrafenis. Het is in ieder geval belangrijk dat dit stuk een unicum schijnt te zijn en dat men niet kende op het gebied van dergelijke aanmaak.

Mijnheer Alexis Dumoulin gaf een zeer volledige uiteenzetting over de beeldhouwer Bija, die hij persoonlijk zeer goed gekend heeft. Deze artist, let van geboorte, verbleef bijna zijn leven lang te Brussel. Hij is de schepper van talrijke medailles. Mijnheer Dumoulin toonde er verscheidene van en verschaft de nodige uitleg.

De zitting eindigde met een debat over « valse munten » onderwerp dat door Mr Colaert op de vorige zitting aangesneden was. Onder de talrijke tussenkomsten vermelden we deze van Mijnheer de Eerste Substituut Vervaeck, van Mevrouw Piollet Sabatier en van Mijnheer Harry Elström, welke interessante verduidelijkingen gaven welke zij beroepshalve ondervonden hadden. Mijnheer Jacobsen gaf een overzicht van de genomen maatregelen desaangaande, door de zweedse diplomaten. Men kwam tot het eenparig besluit dat men de numismaten moet wakker schudden en dat vooral de slachtoffers het parket zouder waarschuwen.

Vermelden we terloops dat later hierover een uitgebreide bijdrage in ons tijdschrift zal verschijnen.

De « cercle d'Étude Numismatique » hield op 12 februari zijn algemene vergadering in het penningkabinet. De uittredende voorzitter, Mr Cockshaw, gaf lezing van het moreel verslag over de aktive, teiten van de kring tijdens het verlopen jaar en schilderde ook de verwezenlijking van de kring sinds zijn stichting 10 jaar geleden. Positief bilan : maandelijkse bijeenkomsten werden regelmatig gehouden, jaarlijkse voordracht door een buitenlands geleerde, publicatie van het tijdschrift van de C.E.N. deelname aan de stichting van het maandblad La vie numismatique, creatie van een verzameling waarvan de zesde uitgave komt te verschijnen. Mijnheer Cockshaw gaf eveneens een duidelijk verslag over de financiële toestand van de vereniging die trouwens gezond blijkt te zijn. Door het toepassen van de statuten werden alle beheerdersposten vacant verklaard. Werden herkozen voor een periode van twee jaar : De heren Bar, Cockshaw, Colaert, Mej. Lallemant, de heren Lippens, Plume, Thirion, Schoonheyte en Van Keymeulen.

De avondbijeenkomst vervolgde met een causerie, gegeven door Mijnheer Hubert Frère, over de muntplaats Maeseik. Dit was het laatst geopende munthuis van de Luikse bisschoppen en het was bedrijvig met onderbrekingen vanaf 1582 tot 1640. Het had een eikel als muntteken. Er werden zeer zeldzame gouden munten geslagen (slechts één enkel stuk, een florijn, is nog gekend en wordt te Wenen bewaard). De zilveren muntstukken van deze werkplaats vindt men gemakkelijker en de koperen stukken zijn gewoon te vinden. De munttypes van Maeseik zijn dezelfde als deze gelijktijdig geslagen in de andere muntplaatsen van het Prinsdom. Ze zijn slechts te herkennen door het muntteken of soms door het wapenschild. De nieuwe raad koos het volgende bestuur : Mijnheer Van Keymeulen tot secretaris, Mr Schoonheyte tot schatbewaarder, Mr Cockshaw als redactiesecretaris van het tijdschrift en Mr Bar tot raadslid.

INTERNATIONALE RUILBEURZEN

HASSELT

De zevende internationale numismatische dag zal doorgaan op **zondag 23 oktober 1974 te Hasselt** in de grote balzaal van het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, van 9 u. tot 19 uur.

Secretariaat : VAN DEN BRANDEN J., Martelarenlaan 44/2, 3500 Hasselt.

TIENEN

De Algemene Vergadering van het E.G.M.P. zal dit jaar plaats vinden te Tienen. Aangezien deze afdeling zich steeds inspant om regelmatig een volwaardige ruilbeurs tot stand te brengen.

Op 11 november zal de Alg. Verg. dan ook op verzoek van de afdeling Tienen op dezelfde dag ingericht worden, voorafgaandelijk aan deze internationale ruildag.

Secretariaat : A. DEWIL, Viandenstraat 9, 3300 Tienen.

LEUVEN

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van « NUMISMATICA » Leuven zal er een grote *munten* *tentoonstelling* gehouden worden op zaterdag 14 december 1974, welke een GROTE INTERNATIONALE RUILBEURS voorafgaat op **zondag 15 december 1974**. Deze twee grote gebeurtenissen zullen doorgaan in de gemeentelijke feestzaal HET BAD, Martelarenlaan te Kessel-Lo.

Tafels : G. Zaman. P. Nollekensstraat, 80 3200 Kessel-Lo. Tel. : 016/223255.

NIEUW LOKAAL voor de Afd. ANTWERPEN

Zaal SERVIO, Jacob Jordaenstraat, 108, 2000 Antwerpen

Het is een modern gezellig lokaal, met voortreffelijke natuurlijke en elektrische verlichting en gelegen op het gelijkvloers. Toegang uitsluitend voorbehouden voor leden van het EGMP tijdens hun bijeenkomsten, vanaf 13 uur.

Consommatie verplichtend. Men kan ook belegde broodjes en koude schotels bekomen, zelfs warme middagmalen zo deze voorafgaandelijk besteld worden. (tel. 03/33.10.76).

Parkeermogelijkheid ruimschoots voldoende in belendende straten, let wel : J. Jordaenstraat is enkelrichting langs Lange Leemstraat. *Ligging* : Volg Belgiëlei tot kruispunt met Lange Leemstraat (verkeerslichten). Hier inslaan richting Antwerpen - Nationale Bank, dan 3de straat rechts.

Ons vroeger lokaal « Billard Palace » wordt definitief opgeheven. De eerste bijeenkomst in het nieuwe lokaal heeft plaats vanaf zaterdag 8 juni e.k. en zal steeds geschieden de 2de zaterdag van iedere maand.